

Lactuca tatarica (L.) C. A. Mey. in Nederland

door

S. J. VAN OOSTSTROOM en TH. J. REICHGELT
(Rijksherbarium, Leiden)

Bij ons jaarlijkse bezoek, samen met de heren De Jongh, Kern en De Wilde,

aan het terrein van de N.V. Graansilo Mij. aan de Maashaven te Rotterdam, dat steeds weer interessante adventieven oplevert, werden wij in sept. 1961 getroffen door de vondst van de fraai blauw bloeiende Composiet *Lactuca tatarica*. Deze soort moet, afgaande op haar uitbreiding ter plaatse, reeds geruime tijd op de walkant van de Maashaven vaste voet hebben gekregen, zonder dat zij echter door ons was opgemerkt. In niet-bloeiende toestand kan zij immers gemakkelijk voor een *Sonchus*-soort worden aangezien.

Lactuca tatarica is een soort die thuishoort in Zuidoost-Europa, de Kaukasuslanden, zuidelijk Siberië, oostelijk tot de Lena en voorts in Centraal-Azië. Volgens HEGI (2, p. 1131) is het een Aziatisch-Oosteuropese steppenplant, die b.v. in Centraal-Azië langs rivierbeddingen of in moerassig grasland doch ook wel als onkruid in cultuurland optreedt en die verder veel voorkomt in de zoutsteppen van Zuid-Rusland.

Merkwaardig is dat zij sedert het begin van deze eeuw ook gevonden wordt op een aantal plaatsen in het Baltische gebied. Daar werd de soort aan de Duitse Oostzeekust voor het eerst aangetroffen in 1902 tussen Thiessow en Klein-Zicker, beide aan de Greifswalder Bodden, het water tussen het zuid-oostelijke deel van het eiland Rügen en de kust van Mecklenburg. In latere jaren werd zij in dezelfde streek nog op een aantal andere plaatsen ontdekt; gedetailleerde gegevens en literatuuropgaven hierover zijn te vinden in een artikel van LEICK & STEUBING (5). Deze auteurs bespreken ook uitvoerig de verdere recente uitbreiding van de soort in Noord- en Noordwest-Europa. Hieruit blijkt dat zij thans ook bekend is van een gebied, dat zich uitstrekt van Zuid-Zweden over Estland en Zuid-Finland tot Zuid-Karelië en voorts gevonden is op enige plaatsen aan de kust in Engeland, Schotland en Ierland. LINDBERG (6, p. 653) vermeldt dat de soort in 1913 werd aangetroffen bij Archangel, HANSEN (1, p. 174) geeft enige adventieve vondsten uit de jaren sinds 1926 uit Denemarken op, terwijl tenslotte KOVANDA (4) een vondst vermeldt die in 1957 gedaan werd aan de kust van het Poolse eiland Wolin. In genoemde landen is de plant op vele der aan de kust gelegen vindplaatsen geheel ingeburgerd en komt dan vaak in grote hoeveelheid in natuurlijke vegetaties voor. De veronderstelling is geuit, dat het steppenhoen, *Syrnhaptus paradoxus* Ill., een rol zou gespeeld hebben bij de verspreiding; zekerheid hieromtrent bestaat echter niet.

Hoewel de soort bij ons op een weinig natuurlijke standplaats werd aangetroffen, nl. tussen de basaltblokken van de glooiende walkant aan de Maashaven in Rotterdam, komt het ons niet onmogelijk voor dat zij zich met behulp van de zich gemakkelijk verspreidende vruchten op meer natuurlijke standplaatsen in de omgeving zal kunnen vestigen. Het is daarom van belang nader ernaar uit te zien.

De vondst te Rotterdam blijkt intussen niet de eerste voor Nederland te zijn. Bij het doorzien van het in het Rijksherbarium aanwezige materiaal van de eveneens blauw bloeiende *Lactuca perennis* bleek nl. dat zich hieronder exemplaren bevinden, die door KLOOS (3, p. 45) als *Lactuca perennis* L. f. *integrifolia* Bischoff werden vermeld, doch in werkelijkheid tot *L. tatarica* behoren. Deze exemplaren werden in 1942 en 1943 door J. Brand verzameld aan het Contrescarpe te Doesburg. Ook hier was de soort, evenals in Rotterdam,

zeer waarschijnlijk met graan aangevoerd. Het is ons niet bekend of en zo ja, hoe lang zij zich bij Doesburg heeft gehandhaafd; wel heeft zij zich in het begin sterk uitgebreid, want terwijl in 1942 slechts 2 exemplaren werden gevonden, vermeldt Brand op een van zijn etiketten dat in 1943 ter plaatse vele exemplaren voorkwamen.

Een korte beschrijving van de soort moge hier volgen:

Plant kaal of bijna kaal, blauwgroen, overblijvend, met verticale of schuin opstijgende wortelstok en met uitlopers. Stengels rechtopstaand, ca. (10-)30-80 (-150) cm hoog. Wortelbladen (tijdens de bloei meestal afgestorven) gesteeld, in omtrek langwerpige lancetvormig, ca. 10-20 cm lang, meestal schaafsgewijs ingesneden, met afstaande of teruggebogen, driehoekige zijslippen en een lange, naar de top meestal geleidelijk versmalde eindslip, zelden onregelmatig getand tot gaafrandig; de hogere bladen korter gesteeld tot zittend, met versmalde of afgeronde voet, van dezelfde vorm als de wortelbladen, doch naar de stengeltop toe geleidelijk kleiner wordend en minder diep ingesneden tot gaafrandig. Hoofdjes meestal talrijk, pluim- of tuilvormig bijeen, op vrij lange, kleine schubvormige blaadjes dragende stelen. Binnenste omwindselbladen lijnvormig, vrij stomp, ca. 12-17 mm lang, kaal of aan de top iets vlokkig behaard, smal wit gerand en vaak purperrood gestreept en gevlekt, de buitenste veel korter dan de binnenste, eirond en spits. Bloemen blauwpaars. Vruchten in omtrek lijn-lancetvormig tot smal elliptisch, ca. 6 mm lang, geleidelijk in de korte snavel versmald, duidelijk afgeplat, diep overlangs gegroefd, bruin tot zwartachtig; pappus wit, langer dan de vrucht.

Lactuca tatarica is door de blauwe hoofdjes direct te onderscheiden van de andere bij ons voorkomende, geelbloemige soorten van het geslacht. De vroeger (1912, 1914) bij Sittard gevonden blauwbloemige *L. perennis* onderscheidt zich o.a. door het ontbreken van uitlopers en door de vrucht, die niet overlangs gegroefd is, maar aan weerszijden één overlangse rib vertoont, en die duidelijk en lang gesnaveld is.

Doesburg, Contrescarpe, leg. *J. Brand*, 8 okt. 1942 (L); id., 1943 (herb. K.N.B.V.); Rotterdam, terrein van de N.V. Graansilo Mij. aan de Maashaven, walkant, leg. *S. E. de Jongh*, *J. H. Kern*, *S. J. van Ooststroom*, *Th. J. Reichgelt* & *A. G. de Wilde*; herb. v.O. no. 23026, 8 sept. 1961 (L).

Literatuur

1. A. HANSEN, Noter om danske planter II. Bot. Tidsskr. 54, 1958, p. 170-175.
2. G. HEGI, Illustrierte Flora von Mitteleuropa VI, 2, 1928 (p. 549-1152), 1929 (p. 1153-1386).
3. A. W. KLOOS Jr., Aanwinsten van de Nederlandse flora in 1942. Ned. Kruidk. Arch. 53, 1943, p. 30-45.
4. M. KOVANDA, *Lactuca tatarica* (L.) C. A. Meyer na Pomorzu Zachodnim. Fragm. Flor. et Geobot. 4, 1958, p. 129-131.
5. E. LEICK & L. STEUBING, *Lactuca tatarica* (L.) C. A. Meyer als Wanderpflanze und Insel-Endemit. Feddes Repert. 59, 1957, p. 179-189.
6. H. LINDBERG, *Lactuca tatarica* (L.) C. A. Meyer i Norden. Svensk Bot. Tidsskr. 30, 1936, p. 652-660.

Summary

Lactuca tatarica (L.) C. A. Mey., a blue-flowered *Lactuca* of the Asiatic and Southeast-European steppe, was found in 1961 as an alien at Rotterdam, where it was more or less naturalized, growing between the basalt-blocks of the embankment of a harbour. Since the early years of the 20th century it has established itself in several places on the coast of the Baltic, where it is becoming part of the natural vegetation. It was also found in a few localities on the coast of England, Scotland and Ireland. As appears now, *Lactuca tatarica* was already found in 1942 at Doesburg (Gelderland), but was then misidentified as *Lactuca perennis*.